

VOORWOORD

Er zijn weinig zaken waarover zulke uiteenlopende meningen worden verkondigd als over misdaad en straf. De debatten hierover kunnen vaak uiterst fel en emotioneel zijn. Logisch, want spreken we over misdaad en straf dan spreken we vaak over iets dat het menselijk leven ten zeerste beïnvloedt: de dood. Is het niet zo dat onschuldigen bij misdrijven vaak het leven laten? En is het niet zo dat verdachten in sommige landen met de dood kunnen worden bestraft?

Bestrafing is een uiterst sociaal proces. De 'crimineel' stelt zich boven de regels, boven dat wat als maatschappelijke norm geldt en vaak ook als wet. Regels, geschreven én ongeschreven, bepalen wat -door de meerderheid- in een samenleving wel of niet wordt getolereerd. In deze *Groniek* willen we laten zien hoe de overheid en de gemeenschap in de loop der tijden hebben gereageerd op het overtreden van de door haar gestelde regels, en daarbij gaat het dan voornamelijk om wetsregels naar westers model. Daarnaast laat de redactie een aantal criminologen aan het woord over de zin van straf.

In de loop der eeuwen zijn zowel het strafbare, de bestraffer als de straf aan verandering onderhevig geweest. Verschijnselen als bloedwraak en bestraffing door de familie van het slachtoffer komen in de westerse samenleving nauwelijks meer voor. Met de opkomst van de nationale staten werd de centrale overheid steeds belangrijker als opsteller van regels en als strafoplegger. De rol van de overheid groeide, desalniettemin vindt bestraffing nog steeds plaats op grond van gemeenschapsnormen. Dit gebeurt echter steeds minder binnen de gemeenschap; de bestraffing voltrekt zich grotendeels buiten het zicht van het publiek. De gevangene wordt als het ware buiten de maatschappij geplaatst. In de negentiende eeuw komt echter een nieuw streven op: heropvoeding van de delinquent met als doel herintreding in de maatschappij.

In dit nummer van *Groniek* is gestreefd naar een concrete historische benadering van de verschijnselen misdaad en straf, om niet verstrikt te raken in discussies op het terrein van de criminologie.

In een inleidend artikel schetst Pieter Spierenburg globaal de ontwikkeling in de bestraffing van criminelen. Hij signaleert tijdens de Verlichting een omslag in de bestraffing: van lijfstraffen naar 'humanere' straffen, straffen die minder op het lichaam gericht zijn. Ook Herman Franke situeert deze omslag in de Verlichting, hetgeen naar voren komt in een interview dat onze redacteuren met hem hadden over het gevangeniswezen. Of de gevangenen deze 'humanisering' ook als zodanig hebben ervaren valt te betwijfelen.

Daarnaast spreken Franke, Rutenfrans en Jongman/Timmerman zich uit over de zin van straf. *Groniek* plaatst twee visies op gevangenisstraf. De verschillen in visie komen voornamelijk voort uit de benadrukking van de positie van de dader dan wel die van het slachtoffer.

Terwijl bovengenoemde artikelen meer ingaan op het actuele gebeuren, richten Robert Ros en Vincent Sleebe zich op de negentiende eeuw. Ros behandelt een voorloper van de reclassering, het Nederlands Genootschap tot Zedelijke Verbetering der Gevangenen, dat probeerde de delinquent tijdens en na zijn of haar detentie op het rechte pad te krijgen en te houden. Sleebe beschrijft de ontwikkeling van opsporing en bestraffing in het Groninger kleigebied.

Bij de bestraffing van minderheden is vaak sprake van een probleem. Er kunnen twee concepties van wat als normaal wordt ervaren tegenover elkaar staan. Sjoerd Faber wijst er echter op dat vreemdelingen in Amsterdam tot in de negentiende eeuw eerder een sociaal dan een ethnisch gedefinieerde groep vormden en er binnen de sociale klasse niet veel onderscheid in bestraffing werd gemaakt.

In het artikel van Van Rouveroy van Nieuwaal staan koloniale en Afrikaanse rechtspraak tegenover elkaar, wat onder andere naar voren komt in de benadering van hekserij in Togo.

De laatste tijd wordt er veel geschreven over criminaliteit. Hopelijk biedt deze *Groniek* goed inzicht in de manier waarop historici met het thema criminaliteit omgaan.

Afb.1 Matthew Henderson in de dodencel. Uit: Frank McLynn, *Crime & Punishment in eighteenth-century England* (Londen New York, 1989) 141.